
INSURANCE FUNDS AS FORM TO FINANCE SOCIAL ACTIVITIES

Danail VrachovskiUniversity of medicine – Pleven, Bulgaria, dvrachovski@abv.bg**Kalina Kancheva Kancheva**University of medicine – Pleven, Bulgaria, kalinakk@abv.bg

Abstract: European regulations and mechanisms call for creation of unified social structures of collaboration and communications. As such could be social associations, insurance companies, insurance funds, clusters, voluntary social funds..The financing of social activities is carried out by various mechanisms, approaches and organizational forms. It could be used at the management of health insurance, social insurance, social activities etc. The purpose of the article is to outline the possibilities to use insurance funds at some social payments, mainly in the system of social insurance and social activities.

Those social payment in the shape of social and pension incomes from insurance funds do not exhaust opportunities to apply the methods of payments with disability people of monetary compensations at sickness, social and health insurances and others. The methods could be implemented in other areas as health insurance, social assistance, health insurance etc., taking into consideration the nature of their activities.

Keywords: insurance funds, social activities, social benefits, incomes

**ОСИГУРИТЕЛНИТЕ КАСИ КАТО ФОРМИ ЗА ФИНАНСИРАНЕ НА
СОЦИАЛНИТЕ ДЕЙНОСТИ****Данаил Враховски**Медицински университет – Плевен, България, dvrachovski@abv.bg**Калина Кънчева**Медицински университет – Плевен, България, kalinakk@abv.bg

Резюме: Европейските регламенти и механизми налагат създаването на еднотипни социални структури за колаборация и комуникация. Такива могат да бъдат социалните дружества, застрахователните дружества, осигурителните каси, социалните клъстери, доброволните социални фондове. Финансирането на социалните дейности се извършва посредством различни механизми, подходи и организационни форми. Една от тях е осигурителната каса. Тя може да се използва при мениджмънта на здравето осигуряване, социалното осигуряване, социалните дейности и др. Целта на статията е да се посочат възможностите за прилагането на осигурителните каси при някои социални плащания предимно в системата на социалното осигуряване и социалните дейности.

Посочените социални плащания под формата на социални и пенсионни доходи от осигурителните каси не изчерпват възможностите за прилагане на методиката на плащанията и при хора с увреждания, парични обещания при болест, социални и здравни осигуровки и други. Методиката би могла да се приложи и в други области като здравно осигуряване, социално подпомагане, здравно застраховане и др, като се отчети спецификата на тяхната дейност.

Ключови думи: осигурителна каса, социални дейности, социални плащания, доходи

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Европейските регламенти и механизми налагат създаването на еднотипни социални структури за колаборация и комуникация. Такива могат да бъдат социалните дружества, застрахователните дружества, осигурителните каси, социалните клъстери, доброволните социални фондове. Системата на социалната сигурност. Всеобщо приложение имат осигурителните каси като форма за доброволно социално осигуряване. В научната разработка е направен опит заедно с принципните положения за организация и управление на тези финансови структури да се разработят примерни модели и варианти за социалните плащания при инвалидност, старост и смърт.

2. ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ ПРИ ФИНАНСИРАНЕ НА ОСИГУРИТЕЛНИТЕ КАСИ

Ефективното финансиране на осигурителната каса, което да създава условия за задоволяване потребностите на осигурените и ритмична, печеливша работа, трябва да отговаря на следните условия:

- ♦ Справедливост за всички участници в нея: потребители на осигурителни услуги, работодатели, финансиращи институции.

- ♦ Адекватност: осигуряване на достатъчно средства за нуждите на осигурителната каса.
- ♦ Стабилност: стабилност на приходите, независимо от конкретните икономически условия.
- ♦ Въздействие върху предлагането: да съдържа стимули и санкции, които да влияят върху потенциалните потребности и да осигуряват социална сигурност.
- ♦ Осигуряване на междусекторни връзки: да стимулира междусекторните взаимодействия в полза на печеливша работа на осигурителната каса.
- ♦ Реалност: да съответствува на икономическите възможности на потребителите, на работодателите, на данъчната система и др.
- ♦ Перспективен характер на системата: да осигурява възможности за планиране на бъдещото развитие на осигурителната каса.
- ♦ Полза за всеки участник в системата: всички участници – потребители на осигурителни услуги, работодатели, юридически и физически лица, трябва да получават някакъв резултат от системата и във всички случаи, те не трябва да губят.
- ♦ Самоуправление: да се поддържа висока ефективност и да не се допуска влошаване на социалната осигуреност.

За да осигури ресурсно социалната и икономическа дейност на касата, при нейното финансиране следва да се възприеме подхода на много вариантност. Основните приходни източници във финансираните осигурителни фондове следва да бъдат:

- ♦ встъпителни осигурителни вноски на учрежденията;
- ♦ регулярни и текущи осигурителни вноски на осигурените лица;
- ♦ вноски от работодателите за техните осигурени и за самостоятелно осигуряване;
- ♦ приходи от икономическата дейност на осигурителната каса вследствие функционирането на свободните финансови капитали;
- ♦ приходи от приватизацията, социални фондове и дарения;
- ♦ приходи, свързани със съответни дейности, имащи характер на юридическа и консултативна помощ;
- ♦ приходи от осигурителни акции и други ценни книжа и съучастия;
- ♦ други приходи (от държавни и общинските съвети).

Съвсем естествено е в началните периоди на натрупване на средствата в осигурителните фондове по-голямо значение да имат първите три източника на доходи. Впоследствие при финансовата стабилизация на касата основната тежест ще се разпреди пропорционално в зависимост от конкретната икономическа ситуация.

При функционирането на осигурителните фондове, формирани от посочените по-горе източници, могат да се появят някои проблеми по организацията и управлението на финансирането, които са породени от следните по-важни причини:

- ♦ виждането за връзката и взаимодействието на осигурителните фондове и базата за отмерването на осигурителните вноски и социални доходи;
- ♦ различията в начините на изграждане връзката и конкретното взаимодействие между тях;
- ♦ степента на самостоятелност на териториалните звена на фонда на осигурителната каса;
- ♦ броя на равнищата във вертикалната структура на осигурителните фондове;
- ♦ структурата на звената за управление и осъществяването от тях функции.

3. ВАРИАНТИ ЗА ФИНАНСИРАНЕ НА ОСИГУРИТЕЛНИТЕ КАСИ

Имайки предвид посочените проблеми следва да се пристъпи към поливариантност при формиране на осигурителните фондове на базата на източниците за финансиране от организационно-управленско гледище. В този смисъл може да посочим два варианта, с които обикновено започва всяка начинаеща осигурителна структура.

Вариант А - Един фонд и една система за осигуряване на всички участници в осигурителната каса. Основните му характеристики са:

- ♦ Териториален принцип на формиране на осигурителния фонд в зависимост от финансовата мощност на касата.
- ♦ Изграждане на централни и местни управляващи органи на осигурителния фонд, адекватни на предлаганите осигурителни продукти.

На първия етап се провежда трипартитно осигуряване на заетите лица (работодател, работещ и държава) и двупартитно за незаети лица – държава и граждани. В зависимост от финансовите разчети е възможно да се предложи и еднопартитно осигуряване (само държава) за безработните и социално слабите и техните семейства при условие, че законодателството позволява. На втория етап ще се

премина към трипартидно осигуряване на всички с изключение на безработните и социално слабите и техните семейства.

В зависимост от свободата за избор на осигурителните продукти, услуги и плащания, съществуват следните разновидности:

- ♦ осигурителния фонд сключва договори с всички желаещи работодатели и граждани;
- ♦ осигурителният фонд сключва договор само с тези работодатели, чиято дейност отговаря на определени изисквания за медицинска, икономическа и социална ефективност.

При тази разновидност се създават най-благоприятни условия за потребителя по отношение на свободата на избор, но поради изключване на възможностите за конкуренция е възможно да се стигне до влошаване на качеството на осигуряване. Това ми дава основание да предложа друга разновидност, която съдържа естествени стимули за повишаване на качеството на осигурителната дейност в самата каса (вж. вариант Б).

- ♦ Осигурителни схеми. Възможно е приложението на една или няколко схеми на осигуряване с различен обхват на осигурителните рискове. Тук въпросите ще зависят от възможностите на касата от една страна, желанията на осигурените от друга, насочеността към определени рискове с по-малка честота и тежест.

- ♦ Номенклатурата на осигуряването, обектите на осигуровка и делът на участие на осигурителите ще бъдат уточнени след извършването на конкретни финансови разчети.

Предимствата на посочения вариант А са следните:

- ♦ постига се добър ефект при най-малко разходи и най-леко преустройство на настоящата система;
- ♦ в условията на икономическа криза и дефицит на валутни средства, наличието на валутен борд при този вариант се осигурява по-мощно финансиране на осигурителния процес при възможност за включване на по-голям брой източници;
- ♦ премахват се различията в потреблението на осигурителните услуги между различните ведомствени системи, привилегирани категории от една страна и останалата част от населението от друга.

Недостатък на посочения вариант е, че един фонд означава пълен монопол, което може да доведе до увеличаване на разходите при влошаване на качеството на осигуряването.

Считам, че този недостатък на варианта може да се преодолее чрез система от мерки и механизми против монопола.

Вариант Б - формиране на конкуриращи се осигурителни фондове в рамките на осигурителната каса. Основните му характеристики са:

- ♦ Териториален, отраслов или смесен принцип на изграждане.
- ♦ Приемам, че всяка област има най-малко три осигурителни фонда.
- ♦ Всеки фонд предлага двупартидно осигуряване на заетите.
- ♦ Всеки фонд предлага различни схеми на осигуряване според номенклатура на рисковете, обхват на гражданите (работещи и членове на семействата им, размер на осигурителната вноска и др.).
- ♦ Всеки гражданин има право да избира фонд (един или няколко) с изключение на осигурените от държавата лица.

В зависимост от свободата за определяне на цените от всеки фонд, съществуват следните разновидности:

- ♦ всеки фонд предлага различна номенклатура на рисковете, но при единен ценоразпис;
- ♦ осигурителния фонд сам определя осигурителните вноски. При определени условия (застрашени интереси на потребителите) се намесва управителен съвет на фонда чрез лимити и др.

При разновидност "Б" се предполага, че ще има по-пълна конкуренция между фондовете и между работещите в осигурителната каса, което ще спомогне за подобряване на осигурителния процес като цяло за касата.

Предимствата на Вариант Б са следните:

- ♦ Постига се конкуренция между фондовете в самата осигурителна каса, която е известен двигател на развитието и регулатор на разходите.
- ♦ Съществува голяма свобода на избора на фонд от потребителите.
- ♦ Неефективните организационни форми и осигурителни фондове в условията на конкуренцията ще отпаднат или ще се усъвършенстват.

Недостатъците на Вариант Б са следните:

- ♦ Наличието на повече фондове води до увеличаване на наложените административно-управленчески разходи.
- ♦ Поради липса на опит в изграждането на осигурителни фондове на конкурентна база, възможно е да

не се създаде добре изградена система за осигуряване.

4. ПРИМЕРНИ МОДЕЛИ НА НЯКОИ СОЦИАЛНИ ПЛАЩАНИЯ ОТ КАСАТА

Технологията на проектиране на социални осигуровки към "Популярна каса" изисква отговора на множество комплицирани въпроси:

- ♦ какъв вид осигуровки да се подберат, с какво съдържание, обхват на кръга от лица и при какви взаимоотношения с действащата държавна система на социално осигуряване;
- ♦ каква финансова структура да има и на какви принципи да се изгражда;
- ♦ каква структура на управление да има и на какъв признак да бъде изградена мрежата от звена, осъществяващи осигурителната дейност по места – чрез представителства или филиали на касата по региони, браншове, държавни, частни фирми и пр.;
- ♦ има ли действаща сега у нас осигуровка, чиито осигурително-технически основи можем да ползуваме и до колко е приложима световната практика в тази област.

Трябва да подчертаем, че за съжаление подобен опит през последните десетилетия у нас няма (с изключение на възникващите в момента доброволни пенсионни фондове), нито пък осигуровка, която можем да ползуваме за образец при техническите пресмятания.

5. ОСИГУРОВКА ИНВАЛИДНОСТ, СТАРОСТ И СМЪРТ

Исхождайки от Устава и предмета на дейност на касата, целесъобразно е в настоящия етап проектирането и осъществяването на осигуровката "Инвалидност, старост и смърт".

Един от аргументите за това е очакваното все по-голямо търсене при условията на пазарна несигурност и разнообразие от режими за социални грижи, социална взаимопомощ и професионална солидарност. Поради специфичността на материята, считаме, че осигурителната дейност на "Популярна каса" трябва да бъде отделена от другите ѝ функции, нямащи осигурителен характер. Тя следва да бъде напълно автономна в своето финансово изграждане.

При осъществяването на осигуровката "Инвалидност, старост и смърт" и обособяването на специализирани пенсионни фондове, услугите на касата следва да се въведат до осигуряването на:

- ♦ пенсия при инвалидност;
- ♦ пенсия при старост;
- ♦ пенсия при смърт (наследствени пенсии);
- ♦ при ситуация на финансова балансираност на осигуровката и ползуване на преференции касата може да се включи в мрежата на социалните грижи за оказване осигурителна помощ на социално слаби семейства;
- ♦ лихвоносни заеми срещу осигуровки за лицата (или нейни членове) в размери, диференцирани според възрастта и продължителността на участие в осигуровката;
- ♦ въвеждането на режим, при който ако лицата нямат семейство, което да обезпечат при смърт, да имат право да изтеглят заем за подпомагане приживе, за сметка на осигурителната сума и бъдещите пенсионни плащания.

Вариантите за проектирането и осъществяването на осигуровката са два:

I вариант – на принципа на доброволността за всички категории лица;

II вариант – на комбинираното прилагане на принципа на задължителността на членовете (или на работещите в нея по трудово правоотношение) и на доброволността за всички останали категории лица.

В конкретен план доброволно осигурени лица могат да бъдат:

- ♦ упражняващите предприемаческа и друга дейност по Търговския закон, Законът за кооперациите, Законът за народното здраве и пр.;
- ♦ продължаващите осигуровката си осигурени лица, бивши членове на други осигурителни структури;
- ♦ работещите по трудово правоотношение при други физически и юридически лица, вкл. сключилите договори за работа под аренда.

Основанията за ограничаването на осигурителната дейност на касата до рисковете "инвалидност", "старост" и "смърт" са както от финансово-икономически и осигурително-технически характер, така и поради спецификата им.

По своя характер социалните рискове "инвалидност" и "смърт" настъпват неочаквано и внезапно. Те са непреодолими и непредвиждаеми събития в жизнения цикъл на човека. Осигурените лица никога не могат да преодолеят настъпването им за да отсрочат във времето получаването на пенсия, нито пък да ги предвидят, за да решат да правят по-големи осигурителни вноски. Тази специфична особеност на рисковете "инвалидност" и "смърт" изисква организацията на осигуровката да

бъде съобразена с необходимостта от:

- ♦ внушението и формирането на съзнание за социална защитеност и обезпеченост, респ. на разбирането, че месечните вноски не са една излишна финансова тежест за осигуреното лице, а средства за социална справедливост, срещу които осигурените лица и семействата им ще получат както еквивалента, така и нещо повече – като осигурителни "продукти".

- ♦ покриването им с пенсия да стане по обикновената система на осигуряването, т. е. независимо от това, дали един осигурен е участвувал по-дълго или по-късо време (при зададен минимум като условия) в осигуровката;

- ♦ осигурените лица формират една рискова съвкупност, което означава финансовите тежести, произтичащи от настъпилите осигурителни случаи на отделните осигурени да се покриват чрез средствата, събирани от всички лица;

- ♦ образуването на номиналния размер на пенсията (макар и диференциран) да става по предварително известна схема (формула);

- ♦ сумата на месечната вноска да се определя в процент от получаваното брутно трудово възнаграждение или обявен доход от осигуреното лице.

Вариантите за определяне размера на пенсията при инвалидност са два:

I вариант – в процент от сумата, върху която се начисляват и правят осигурителни вноски като средна величина за целия базисен период, коригирана с коефициента на инфлация за същия период.

II вариант – размерът на пенсията да се състои от две части: първата част да бъде твърда абсолютна величина, еднаква за всички лица (определена в процент от изчисления към момента социален минимум) и втора гъвкава част, респ. добавка, равняваща се на определен процент (примерно 15 – 20 %) от базисния доход, върху който са правени осигурителните вноски.

Правото на получаването на пенсията да се прекратява с навършването на възрастта за пенсиониране, с изключение на пожизненото ѝ отпускане.

Що се отнася до пенсиите при смърт, то техният размер следва да се определя в процент от личната пенсия на наследодателя, респ. пенсията за инвалидност или за старост. При настъпването на смъртта след пенсионирането при старост, логично е да се даде възможност за алтернативен избор на правоимащия за някоя от двата вида пенсии. В пенсионната практика от финансови съображения е разпространено правилото – сумата на пенсионните плащания на наследниците да не превишава размерът на личната пенсия на наследодателя.

Съблюдаването на тези условия ще улесни твърде много технологията по установяване на достатъчните осигурителни вноски за покриването на социалните разходи.

Съвсем друга специфика и характер има осигурителния риск "старост". Той няма случаен и неподвижен характер. Неговото настъпване във времето е предсказуемо и предварително известно, тъй като пенсията се отпуска след навършване на определената (фиксираната) възраст. Естествено, ако изхвърлянето на човешкият организъм настъпи по-рано, ще е налице осигурителният случай инвалидност.

6. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Посочените социални плащания под формата на социални и пенсионни доходи от осигурителните каси не изчерпват възможностите за прилагане на методиката на плащанията и при хора с увреждания, парични обещания при болест, социални и здравни осигуровки и други. Методиката би могла да се приложи и в други области като здравно осигуряване, социално подпомагане, здравно застраховане и др. Като се отчита спецификата на тяхната дейност.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Врачовски, Д., П. Йорданов. (2015). *Социално осигуряване*. Свищов: АИ „Ценов” - Свищов
- [2] Врачовски, Д., Н. Нинов. (2008). *Здравноосигурителни системи и финансиране на здравеопазването*. Свищов: АИ „Ценов” - Свищов
- [3] Кодекс за социално осигуряване. Обн. ДВ. бр.110 от 17 Декември 1999 г., изм. и доп. ДВ. бр.12 от 8 Февруари 2019 г.